

WSPÓŁCZESNE ODMIANY JĘZYKA NARODOWEGO

pod redakcją
KAZIMIERZA MICHALEWSKIEGO

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO • ŁÓDŹ 2004

RECENZENT

Maria Lesz-Duk

PRZYGOTOWANIE TOMU DO DRUKU

Beata Grochala, Katarzyna Jachimowska

WSPÓŁCZESNE
ODMIAŃCZE
JĘZYKA
NARODOWEGO

Publikacja dotowana z budżetu Urzędu Miasta Łodzi

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
2004

Wydanie I. Nakład 300 + 85 egz.
Ark. druk. 26,625. Papier kl. III, 80 g, 70 × 100
Przyjęto do Wydawnictwa UŁ 31.12.2003 r.
Zam. 137/3667/2004. Cena zł 36,-

Drukarnia Uniwersytetu Łódzkiego
90-236 Łódź, ul. Pomorska 143

ISBN 83-7171-798-9

tworem, który sytuuje się między rozprawką, informacją, artykułem publicystycznym, notatką, przejmując właściwości składniowe tych gatunków.

Inna uwaga: prace są na ogół krótkie (średnia 1,5 stronicy). Trudno, bez dodatkowych badań i uczniów, i nauczycieli, ustalić przyczynę tego stanu (prawie 2/3 to pod względem objętości tzw. minirozprawki).

Przykładem wypowiedzi z przewagą hipotaksy, czyli właściwych dla tej formy wypowiedzi kompetencji wykonawczych, może być fragment pracy: *Moje obawy budzi również wykup ziemi przez obcokrajowców, a także przyszłość naszego rolnictwa, zwłaszcza problemów ze sprzedażą produktów rolnych w wyniku konkurencji ze strony towarów importowanych z obszaru Unii Europejskiej, które wielu Polakom wydają się atrakcyjniejsze. Co z tego, że niektóre nasze plody rolne mogą być cenione ze względu na małe zużycie nawozów sztucznych w ich produkcji i w związku z tym chętnie kupowane w krajach Unii, jeżeli jest to niewielki odsetek upraw, który nie wyrówna wszystkich strat poniesionych przez polskich rolników* TS 17, s. 3 (pisownia oryginału).

Na zakończenie przykład uczniowskiej „wypowiedzi parataktycznej”: Czy Polska ma przystąpić do UE? To pytanie zadajemy sobie od pewnego czasu. Przystąpienie do UE może przyczynić się do rozwoju społecznego i gospodarczego Polski. Zarazem jednak oznacza poważne ograniczenie suwerenności naszego państwa. Szkoda, że nie można przystąpić do Unii „na próbę”. Musimy dokonać wyboru. Ta decyzja będzie wymagać od Polaków wielkiej odwagi i rozwagi. Trzeba rozważyć, czy wstąpić teraz do UE, czy też pozostać jeszcze przez pewien czas poza jej strukturami. Z dużym niepokojem obserwujemy przebieg wstępnych negocjacji. (TS 8, s. 1).

Jaromír Krško (UMB, Banská Bystrica)

LEXIKÁLNA A ONYMICKÁ ROVINA KOMUNIKÁCIE MEDZI GRAFFITI

Každý človek sa, či chce alebo nechce, rodí do určitej spoločnosti, ktorá vyznáva určitú kultúru, tradície.

Existuje mnoho definícií pojmu kultúra. Vo všeobecnosti ju môžeme charakterizovať podľa E. Mistríka, ktorý hovorí, že kultúra je „sociálne odovzdávané poznanie vlastné určitej sociálnej skupine“ (Mistrík, Haapanen, Heikkinen, Jazudek, Ondrušková, Räsänen, 1999, 24). Kultúra vo všeobecnosti obsahuje určité normy, vzorce správania, hodnotové orientácie, skúsenosti sociálnej skupiny, ktorá je nositeľkou tejto kultúry. Kultúra sociálnej skupiny

obsahuje zároveň určitý svetonázor, ovplyvňuje fungovanie ďalších inštitúcií akými sú rodina, prípadne ovplyvňuje výchovu ďalších (najmä mladších) členov skupiny.

Fungovanie človeka, ako základného článku sociálnej skupiny, je teda výrazne ovplyvnené kultúrou. Prispôsobovanie sa človeka kultúre – teda spoločenským zásadám, tradíciám, hodnotám, normám..., sa nazýva socializácia. Neprispôsobenie sa kultúrnym hodnotám, vedomé i nevedomé porušovanie noriem, prináša so sebou (zo strany väčšiny) určité sankcie.

Ludská spoločnosť sa člení na menšie sociálne skupiny, ktoré sa môžu deliť na ďalšie menšie celky. Kultúra celej spoločnosti obsahuje v sebe funkciu kolektívneho vedomia – ide o zovšeobecnené a platné základné zásady a normy správania, svetonázoru, spoločenských hodnôt, ktoré vyznáva väčšina spoločnosti. Funkciou kolektívneho vedomia kultúry sa upevňuje začlenenie jednotlivca do spoločnosti.

Spoločnosť sa snaží šíriť a upevňovať kultúrne hodnoty medzi členmi spoločnosti prostredníctvom menších sociálnych skupín, akými sú rodina, škola, záujmové skupiny a pod. Členovia spoločnosti si osvojením a uznaním kultúrnych hodnôt vlastného spoločenstva uvedomujú odlišné hodnoty iného spoločenstva. Z vnútorej diferenciácie spoločnosti na menšie sociálne skupiny na jednej strane a integrácie týchto skupín do jednoliatej spoločnosti vyplýva integračno-diferenciačná funkcia kultúry.

Členenie spoločnosti na menšie sociálne skupiny zároveň znamená, že tieto skupiny môžu uznať miestami posunuté hodnoty kultúry, ktoré sa však v globále zovšeobecňujú. Z toho hľadiska môžeme charakterizovať kultúru spoločnosti ako heterogénny systém, ktorý je vytváraný mnohými kultúrami jednotlivých sociálnych skupín.

E. Mistrik vysel'uje niekol'ko vrstiev kultúry: dominantnú, konzervatívnu, alternatívnu a marginálnu kultúru. Dominantnú kultúru predstavujú všeobecne uznané normy a hodnoty a reprezentujú ju stredné spoločenské vrstvy spoločnosti. Konzervatívna kultúra¹ sa vyznačuje uznaním tradičných kultúrnych hodnôt a preto je z tohto pohľadu spoločensky uzavretá. Alternatívne kultúry predstavujú opozíciu voči dominantnej kultúre a často stoja aj v opozícii navzájom. Tieto kultúry sú súčasťou jednotlivých sociálnych skupín. Medzi alternatívne kultúry môžeme zaradiť aj kultúru graffiti, ale i ďalších sociálnych skupín (hip-hop, skinheads, skejtboristov, anarchistov...). Posledná skupina – marginálne kultúry predstavuje taktiež opozíciu voči dominantnej kultúre, ale na rozdiel od alternatívnych kultúr sa vyznavači týchto kultúr pohybujú na hranici zákona, preto predstavitelia

¹ Pri pojmoch dominantná kultúra a konzervatívna kultúra môžeme používať singulárnu formu, pretože ide (väčšinou) o jednu kultúru, pričom konzervatívnu kultúru chápeme ako časť dominantnej kultúry. Alternatívnych a marginálnych kultúr je v spoločnosti niekol'ko – počet závisí od množstva sociálnych skupín, ktoré danú kultúru vyznávajú.

dominantnej kultúry používajú voči týmto skupinám rôzne represívne opatrenia. Medzi marginálnu kultúru môžeme zaradiť kultúru drogovo závislých ľudí (Gálisová, 2001).

Vývoj sociálnych skupín je úzko spojený s vývojom kultúrnych hodnôt, ktoré, ako sme už spomínali, sa odovzdávajú d'alším generáciám. Odovzdávanie kultúrnych hodnôt úzko súvisí s kultúrnymi tradíciami. Odovzdané kultúrne hodnoty nová generácia neustále prehodnocuje a modifikuje a prispôsobuje svojim ciel'om a záujmom. To je prirodzený vývin kultúry, ktorý nie je hatený spoločnosťou.

Vzájomná sociálna previazanosť jednotlivých členov sociálnych skupín vytvára kultúrnu identitu. Ide o stotožnenie sa jednotlivých členov sociálnej skupiny so societou samotnou a cez ňu aj s jej kultúrou. Príslušník skupiny si uvedomuje história skupiny, využíva sociálne teritórium skupiny, prispôsobuje sa sociálnym vzťahom, komunikuje s ostatnými členmi spoločenstva.

A. Gálisová (2001) hovorí, že každá kultúra „je podmienená jestvovaním a používaním semiotického systému“ (Gálisová, 2001, 5). Pod semiotickým systémom chápe súbor určitých gest, mimiky, symbolov, signálov, archetypálnych obrazov a jazykový materiál a jeho spracovanie členmi sociálnej skupiny. „Poznanie, ovládanie a schopnosť používať semiotické systémy vlastnej kultúry umožňujú efektívnu komunikáciu smerom dovnútra, t.j. v rámci spoločenstva. Efektivnosť intrakultúrnej komunikácie má pozitívny vplyv na život spoločnosti, jej pokojný vývoj a vzájomné porozumenie medzi členmi. Poznanie, ovládanie a schopnosť používať semiotické systémy iných kultúr umožňujú efektívnu komunikáciu smerom von, t.j. s inými kultúrami. Medzikultúrna komunikácia je dôležitým prostriedkom na obohacovanie vlastnej kultúry, je predpokladom vzájomného porozumenia a rešpektovania viacerých kultúr“. (Gálisová, 2001, 6).

Súčasťou semiotického systému každej sociálnej skupiny je jazykový materiál – ako pripomína A. Gálisová (2001, 6) – všetky zložky jazykového znaku. Členovia sociálnej skupiny musia dokonale ovládať skupinový jazykový systém, aby nedochádzalo k rôznym sémantickým posunom, ktoré by znejasňovali komunikáciu v rámci skupiny. Zo sociolingvistického hľadiska hovoríme o tzv. sociolekte, ktorý v sebe zahrňa slang, profesionalizmy a argot (Odaloš, 1997, 14). D. Slančová (1999) používa termín komunikačný register, ktorý chápe ako „súbor rečových variet spojených so skupinami ľudí, ktorí sa vyznačujú spoločnými záujmami alebo profesiou. V tomto chápaní ide teda už nielen o súbory lexikálnych prostriedkov, ale register sa chápe aj ako spôsob používania lexém a frazeologizmov a v niektorých prípadoch aj špeciálnych gramatických konštrukcií“. (Slančová, 1999, 95).

Kultúra graffiti je pomerne mladou kultúrou. Počiatky tohto hnutia siahajú do šestdesiatych rokov minulého storočia do východnej časti New Yorku. Odtiaľto sa graffiti začalo šíriť do ostatných častí USA, neskôr sa rozšírilo do západnej Európy. Prvé prejavy graffiti v strednej Európe (Česko, Slovensko,

Pol'sko, Maďarsko) sme zaznamenali v deväťdesiatych rokoch – po politických a spoločenských udalostiach roku 1989 a následnom otvorení sa Západu.

Podstata graffiti ako sociálneho a kultúrneho hnutia spočíva vo zviditeľňovaní sa prostredníctvom nápisov, podpisov (*tagov*) a obrazov na rôznych plochách v mestách – stenách budov, výkladoch obchodov, mostoch, pilieroch, ale aj vlakoch, autobusoch a električiek.

Graffiti môžu striekat' jednotlivci² alebo skupiny, ktoré tvoria väčšinou traja až šiesti členovia. Tito súťažia s ostatnými skupinami nielen o teritórium, kde sa môžu výtvarne prejavíť, ale súťažia aj medzi sebou o najlepšie výtvory. Najlepší *writer* spomedzi všetkých skupín je vážený a uznávaný a jeho kresby nesmú prestrieckať ostatní členovia. Výber vedúcej osobnosti sa deje prostredníctvom vzájomného súťaženia skupín. Ak dôjde k prestriekaniu niektoréj kresby inou skupinou, dochádza k tzv. *stylwar* alebo *battle* – teda k vojne štýlov alebo otvorenej vojne. Nejde však o fyzické napádanie, ale o súťaženie. Znepriateľené skupiny sa stretnú a musia vytvoriť kresby, ktoré posúdia nezávislí členovia d'alsích skupín graffiti. Vít'az môže ovládnut' toto teritórium a porazená skupina si musí hl'adat' nový objekt. Aj z tohto vyplýva, že hnutie graffiti nemá militantnú podstatu, napriek tomu, že nezainteresovaná verejnosť mnoho prejavov graffiti hodnotí ako vandalizmus.

Členmi graffiti sú predovšetkým mladí ľudia vo veku 15 až 25 rokov. Ide vlastne o určitý prejav dozrievania mladej osobnosti. Mladí ľudia protestujú proti zaužívaným spoločenským stereotypom, snažia sa vymanať zo spoločenských šablón a poukázat' na to, že sú tu, snažia sa, aby ich dospelí akceptovali. Toto „vynucovanie“ akceptácie sa deje aj prostredníctvom určitej formy vandalizmu.

Pocit „nepochopenia“ zo strany dospelých viedie k tomu, že mladí ľudia sa združujú a hl'adajú si seberovných členov, ktorí majú podobné „problémy“ ako oni, ktorí ich dokážu pochopit‘.

O vzájomnom nepochopení marginálnej kultúry (kultúra graffiti) a dominantnej kultúry („kultúra dospelých“³) svedčí aj výpoved' jedného člena skupiny graffiti: „Ved' graffiti pre dnešných ľudí je niečo nové. Hlavne pre tých starších. Ľudia idú po ulici, popod most, popri stene, vidia nejaký *pies*, *bombing*, *tag*, *panel*, *wholecar* atď. A vravia: „Aha pozrite sa, aj tu boli tí vandali, tí mladí nevychovaní fagani“. Tu sa ukazuje problém, graffiti robia iba mladí ľudia. To nie je pravda. No ľudia, ktorí nerobia graffiti, to nevidia. Oni v tom vidia iba počímané mosty, steny, vlaky atď. *Writer*, ten v tom vidí niečo iné, vidí štýl, ktorý ten konkrétny *writer* používa. O ktorý vlastne v graffiti ide“.

² Samostatné pôsobenie *writera* v rámci existencie graffiti je málo pravdepodobné. Jednotlivci sa spájajú do skupín (*crew*) – „writer musí mať svoju crew, svoj štýl, celkom dobrú kvalitu striekania a dosť výtorov – pieceov“. Jednotlivec tak vlastne reprezentuje celú svoju skupinu, ktorá ho zároveň chráni navonok.

³ Ako „kultúra dospelých“ myslíme dominantnú kultúru, ale z pohľadu dospievajúcich.

Pôvod graffiti výrazne ovplyvnilo aj lexikálny systém, ktorý využívajú členovia jednotlivých skupín. Ak hovoríme o sociolekte alebo komunikačnom registri, musíme tieto pojmy zúžiť na slang a v menšej miere na profesionalizmy. Napriek tomu, že graffiti často využívajú aj nedovolené plochy a miesta, v ich komunikácii sme nezaznamenali prvky argotu. Profesionalizmy, ako časť sociolektovej, využívajú vo veľmi malej miere – táto časť lexiky sa obmedzuje najmä na technickú stránku striekania (používanie rôznych druhov sprejov, veľkost' trysiek a pod.). Názvy sprejov používajú podľa jednotlivých značiek, ktoré uvádzajú výrobca. Napriek tomu, že ide o typové označenia výrobkov (chrematonymá) v komunikácii dochádza k deproprializácii a tieto propriá fungujú ako apelativa: *plasticote* (charakteristická farba s dobrým tlakom, najlepšie farby sú strieborná a čierna, ostatné farby hodnotia ako riedke), *kimtec* (charakterizujú ju slabým tlakom, ale farby si cenia), *multona* (farba, ktorá prekryje všetky farby, má dobrú hustotu), *belton* (málo odtieňov), *sparvar* (dost' odtieňov, ale „sparvarom neprekryješ multonu“), *Mr. spray* (cenia si najmä striebornú farbu) a *latex*, ktorý sa používa ako základný podkladový náter.⁴ Na označenie rôznej hrúbky trysiek sa používajú označenia: *skina* – tenká stopa, *super skina* – veľmi tenká stopa, *amerika* – tryska, ktorá pri striekaní blízko steny je tenká, d'alej od steny necháva hrubšiu stopu, *ruža* – tryska s hrubou stopou, *červeň* – tryska s hrubou stopou. Z posledných profesionalizmov vyplýva, že niektoré názvy sú aj slovenského pôvodu, teda, že nie všetky termíny preberajú graffiti z angličtiny.

Najväčšiu časť lexiky graffiti tvoria slangizmy, pretože ide o aktuálne výrazy viazané na sociálnu skupinu graffiti. Tieto výrazové prostriedky sa vyznačujú vysokou expresivitou a variantnosťou. „Expresivita sa následne prejavuje v nenormatívnosti slangizmov, ktoré sú často aj štruktúrne nápadné“. (Odaloš, 1997, 15). Slangizmy tvoria jadro celej slovnej zásoby graffiti – cez túto lexiku manifestujú príslušnosť k tejto marginálnej kultúre a zároveň vyjadrujú odpór a nesúhlas so zaužívanou lexikou dominantnej kultúry.

Príslušníci skupín graffiti používajú najčastejšie slangizmy na základné označenie členov skupiny, ich hierarchie a pod. – *writer* (z angl. writer) – človek, ktorý strieka graffiti. Writeri sa delia na *toyov* (z angl. toy – hračka) – mladý, začínajúci writer a na *kingov* (z angl. king) – najuznávanejší writer na veľkom území (napr. v niekol'kých štátoch)⁵, *bite* (z angl. bite) – označenie writera (často začiatočník), ktorý len kopíruje štýl niekoho iného, *crew* (z angl. crew) – skupina writerov, ktorí striekajú spolu jeden výtvor. Ak sa striekajú graffiti vo veľkom množstve – ide najmä o presadenie sa novej skupiny na novom území, tento spôsob prezentácie označujú slovom *kill* (z ang. kill – zabíjať'). Na označenie priestoru, kde striekajú nápisy alebo kresby sa

⁴ Ked'že ide o označenie farieb, predpokladáme, že tieto lexikalizmy fungujú najmä u graffiti na Slovensku. V iných krajinách môžu fungovať iné označenia sprejov.

⁵ Podľa jedného z informátorov – na Slovensku nie je ani jeden writer vyhlásený za kinga.

využívajú slangizmy *avenue* (z angl. avenue) – cesta, ulica. Rôzne druhy graffiti delia podl'a miesta, kde ho nakreslia, prípadne poda toho, či ide o ilegálny alebo legálny graffiti, prípadne nápis – *tag* (z angl. tag – menovka, visačka) – ide o charakteristický podpis writera, ktorý sa môže vyskytovať samostatne (len ako nápis) alebo je súčasťou nastriekaného obrazu. *Battle* (z angl. battle) označuje bitku dvoch alebo viacerých skupín graffiti alebo jednotlivých writerov – ide o charakteristické prestriekavanie kresieb (tzv. *going over*); *bombing* (z angl. bomb – bomba) – striekanie jednoduchých nápisov, kresieb na nepovolené miesta (často na steny budov, výklady)⁶; *ilegal* – grafit umiestnený na nepovolenom mieste – opakom je *legál*. *Piece* (z angl. piece – obraz) označuje nastriekaný obrazec (najčastejšie z viacerých farieb). Pred samotnou kresbou používa každý writer *piece book* – zošit, v ktorom ma nakreslené jednotlivé kresby (tzv. *sketch* – náčrt). Ak spoja niekol'ko samostatných kresieb podkladom, označujú to slangovým výrazom *production*. V rámci jednotlivých kresieb rozoznávajú niekol'ko druhov prejavov: *panel* – označuje kresbu nastriekanú na vlaku len popod okno, ale nie od začiatku po koniec. Graffiti nastriekané popod okná od začiatku vlaku až po koniec sa označuje termínom *end to end*. Kresba, nastriekaná na celom vagóne od začiatku po koniec (aj cez okná) sa nazýva *wholecar* (z angl. whole – celý a car – auto). Ak nasleduje prestriekanie celej vlakovej súpravy (minimálne však troch vagónov), hovoria o tzv. *wholetrain* (z angl. whole – celý a train – vlak) alebo *whole end to end*. Podl'a zobrazenia rozoznávajú graffiti tzv. *charakter* – ide o kresbu tváre alebo postavy. Prvé graffiti, ktoré vznikli v New Yorku boli tzv. *in memory* – teda kresby, ktoré vznikli na pamiatku niekoho, kto zomrel. V takýchto kresbách sa často nachádza tzv. *dedication* – venovanie alebo odkaz. Najlepšie kresby – *burner* (z angl. burner – horák) reprezentujú najuznávanejších writerov, ktorí u ostatných členov skupín užívajú *fame* – slávu a uznanie. Ďalšie lexikalizmy, ktoré sa vyskytujú medzi graffiti sú napr. *buff* (z angl. buff – koža) – prostriedok, ktorým sa dá zmazat' graffit z vlaku, *throw up* (z angl. *throw up* – nahodiť) – obrys budúcej kresby na stene (náčrt). Ak writer ukradne inému členovi nápad, alebo štýl, označujú to termínom *rack*. Mnoho kresieb (najmä legálnych) vzniká na spoločných stretnutiach writerov nazývaných *jam* (z angl. jam – tlačenica). Najcennejším objektom na mal'ovanie pre všetkých graffiti je vlaková súprava, ktorú nazývajú *Red Bean*, pretože ide o najstráženejší vlak a preto je t'ažké nastriekat' naň kresby.

Lexika, charakteristická pre skupiny graffiti, funguje v ich bežnej komunikácii. Preto sa nemôže používať len v nominatíve, ale sa začleňuje do celej paradigmny. Slovenčina, ako flektívny jazyk, „núti“ používateľov

⁶ Tento spôsob striekania spôsobuje najviac nedorozumení, pretože toto možno označiť ako vandalizmus. Graffiti spájajú bombing so vzrušením, adrenalínom a podl'a závažnosti miesta je medzi nimi dosť cenéný.

jazyka ohýbat' jednotlivé slová a zapájat' ich do vetnej stavby. Prejav predstaviteľ graffiti vyzerá takto: „Tagovaním sa writer dostáva do povedomia ostatných writerov. A zároveň sa vyšie vynáša spolu so svojou crew v očiach ostatných writerov. Nie je tag ako tag pre tých nezasvätených. Bombing je ulica, mesto, adrenalín. Bombingy sa striekajú všade, kde sa dá. Pri bombovaní si writer zdokonaluje kvalitu a rýchlosť striekania. Ak niektorí writeri alebo crew striekajú bombingy vo veľkom množstve, tak na to sa používa výraz kill. Do piecu writeri striekajú svoje mená občas aj crew. Piece si writeri veľmi cenia (väčšinou). Z piecov writeri robia aj production. Pre bežných ľudí je to najkrajšie a najlepšie, čo so sebou graffiti prináša”.

Flexia anglicizmov sa v komunikácii vyznačuje tým, že na vytvorenie nového slovného druhu slúži anglický výraz (napr. substantívum) a slovenským slovotvorným postupom sa vytvorí nové slovo (slovný druh) – *tag* (substantívum) → *tagovať* (sloveso) – striekat' tagy, tagovanie (slovesné podstatné meno); *bombing*⁷ (z angl. bombe) – *bombovať* – striekat' graffiti na nelegálnych otvorených plochách.

Nominativne anglické tvary sa do slovenskej paradigmgy začleňujú pomocou slovenských prípon: *writer* – *writeri* (N. pl.) (teda nie náležité anglické *writers*), *writerov* (L. pl.) („tagovaním sa writer dostáva do povedomia ostatných writerov”), *pre writera* (G. sg.), *medzi writermi* (I. pl.), *piece* – *do piecu* („do piecu writeri striekajú svoje mená”), *pieceov* (G. pl.) (writer musí mať... dostať výtvorov – *pieceov*”), *wholecar* – *wholecarom* (I. sg.) („wholecarom získava writer veľký rešpekt”), *pri wholecari* (L. sg.) („pri wholecari pomáhajú aj ostatní writeri z crew”), *toy* – *toyov* (G. pl.) („writeri neznášajú toyov”).

Zaujímavosťou je, že niektoré slangizmy graffiti v komunikácii neskloňujú – napr. skupina writerov nazývaná *crew* („a zároveň sa vyšie vynáša spolu so svojou crew v očiach ostatných writerov”, „pri wholecari pomáhajú aj ostatní writeri z crew”).

Propriálnu sféru komunikácie medzi graffiti možno hodnotiť ako sociálne onymá⁸, v rámci ktorých môžeme rozlišovať sociálne toponymá a sociálne antroponymá.

Sociálne toponymá pomenúvajú oficiálne (legálne) miesta, na ktorých môžu príslušníci graffiti striekat' svoje kresby. V Banskej Bystrici existujú len tri oficiálne povolené miesta. Apelativne sa takéto miesta v komunikácii graffiti označujú termínom *legal* alebo *legal zone*. Graffiti však rozlišujú miesta, kde tvoria. Propriálnu stránku označenia tvorí bližšia charakteristika objektu podľa

⁷ V slovenčine to hodnotíme ako slovesné podstatné meno – presný preklad by mal byť „bombovanie”.

⁸ Sociálne onymá sú vlastné mená, ktoré sa používajú v (relativne) uzavretej sociálnej skupine a nie sú známe príslušníkom iných sociálnych skupín, ktorí nepatria do tejto sociálnej skupiny (bližšie k tejto problematike Krško, 1998).

názvu mestskej časti (alebo podľa sociálneho toponyma viazaného na skupinu Bansko bystričanov) a apelatívna zložka legálnej zóny: *Legal zone v Radvani*, *Legal zone na Huštáku* a *Legal zone pri benzinke*⁹.

Sociálne antroponymá reprezentujú jednotlivé tagy writerov. Ked'že ide o charakteristický podpis autora, ide zároveň o jeho „umelecké“ meno – napr.: OSA, 2. B., NAC, DMC, GUN, 2. C., OSC, TBC. Tieto sociálne antroponymá najčastejšie vznikajú (ako skoro celý sociolect graffiti) z angličtiny – OSA = Old School Art, Gun = zbraň. Graffiti svojím menom môžu vyjadrovať postoj k určitým spoločenským javom – napr. nesúhlas (Anarchista).

V závere možno zhernúť – graffiti v komunikácii využívajú profesionalizmy, ktoré slúžia na presné odlišenie niektorých dôležitých termínov spojených najmä s technickou stránkou výtvarného prejavu. Slangizmy využívajú najmä na charakteristiku svojej sociálnej skupiny. Pomocou tejto lexiky zároveň vyjadrujú protest voči tradičnej lexike používanej v dominantnej kultúre. Kultúra graffiti v dnešnej dobe predstavuje sice marginálnu kultúru, ale v niektorých západoeurópskych štátach sa ozývajú hlasy o začlenení tejto kultúry do štúdia dizajnu. Tento trend len potvrdzuje, že existencia marginálnych kultúr môže posunúť dominantnú kultúru dopredu.

LITERATÚRA

- Gálisová A., 2001, *Sociolecty vybraných alternatívnych a marginálnych kultúr*, rukopis diplomovej práce, Prešov, Filozofická fakulta PU v Prešove, 2001. 141 s.
- Hochel B., 1993, *Slovník slovenského slangu*, 1. vyd, Bratislava, HEVI, 1993, 185 s.
- Košta J., 1993, *Úvod do sociológie*, 1. vyd, Bratislava, Ekonomická univerzita v Bratislave, 1993, 111 s.
- Krško J., 1998, *Mikrosociálne toponymá*, [in:] 13. Slovenská onomastická konferencia: Zborník referátov z 13. slovenskej onomastickej konferencie konanej v Modre-Piesku, 2.–4. 10. 1997, Bratislava, Filozofická fakulta UK v Bratislave, Bratislava, Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, 1998, s. 115–119
- Krško J., 2001, *Terénné názvy z Muránskej doliny*, 1. vyd, Banská Bystrica, Fakulta humanitných vied, UMB, Banská Bystrica, 2001, 232 s.
- Michalewski K., 1998, *Graffiti lódzkie, „Acta Univeritatis Lodziensis”*, Folia Linguistica 37, Język w mieście. Problemy kultury i poprawności, Łódź 1998, s. 73–82
- Mistrík E., Haapanen S., Heikkilä H., Jazudek R., Ondrušková N., Räsänen R., 1999, *Kultúra a multikultúrna výchova*, Bratislava, IRIS, 1999, 347 s.
- Odaloš P., 1997, *Sociolecty v basketbalovom a penitenciárnom prostredí*, Banská Bystrica, Pedagogická fakulta, UMB, 1997, 92 s.

⁹ V názve *Legal zone pri benzinke* ide o bližšiu charakteristiku pomocou dominantného objektu (benzinka – benzínové čerpadlo) – v toponymii hovoríme o tzv. relačnom objekte (Krško, 2001, 12–15). Ak by existovalo viacero takýchto legálnych miest pri benzinke (prípadne pri benzinkách), proces proprializácie by pokračoval.

- Odaloš P., *Dynamika pecifických sfér komunikácie*, Banská Bystrica, Pedagogická fakulta, 2002, 159 s.
- Ostromęcka-Frączak B., 1999, *Dowcip językowy w graffiti*, [in:] *Miasto – teren koegzystencji pokoleń*, Łódź, 1999, s. 144–155
- Slančová D., 1999, *Potrebuje reflexia súčasnej slovenskej jazykovej situácie pojem register?*, [in:] *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu. I. diel. Materiály z 3. konferencie o komunikácii, Banská Bystrica – Donovaly, 11.–13. septembra 1997*, Banská Bystrica, Pedagogická fakulta, UMB a Fakulta humanitných vied, UMB, 1999, s. 93–100
- Tento príspevok predstavuje časť grantového projektu Grantovej vedeckej agentúry MŠ SR a SAV č. 1/0189/03 *Sociálny kontext onymie*.

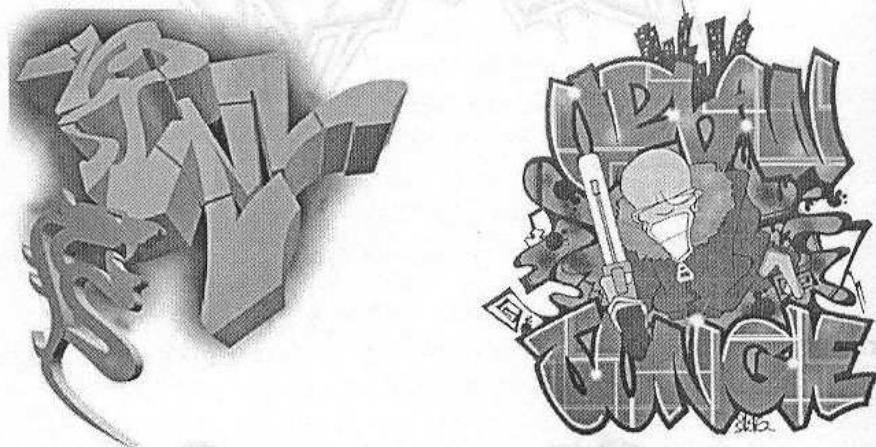
Priloha:
Sketch – náčrt:

Charakter:

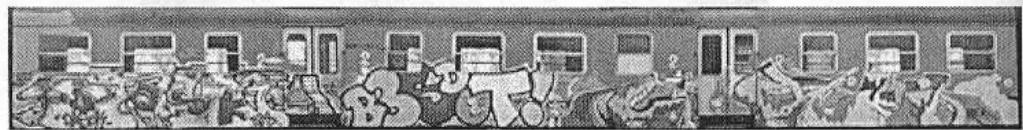
Piec – nastriekaný obrazec:

Tag – charakteristický podpis writera:

Wholetrainl – graffit nastriekaný na celej vlakovej súprave (minimálne však na troch vagónoch):

Wholecar – graffit nastriekaný na celom vagóne od začiatku po koniec:

